

ЦАГДААГИЙН ЭРХ ЗҮЙН ОНОЛ, ПРАКТИКИЙН АСУУДАЛ



Анх байгаль, зэрлэг ан амьтны аюул заналаас өөрийгөө хамгаалах шинжтэй байсан аюулгүй байдлын хэрэгцээ нь аажмаар өргөжиж, эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол, эд хөрөнгө, үзэл бодол, шашин шүтлэг зэрэг үнэт зүйлсийг хамрах болсон бөгөөд хүний нийгэм хөгжиж, аж үйлдвэржилтийг дагасан төвлөрөл бий болсноор шинэ агуулгаар илэрхийлэгдэх болжээ.

“Аюулгүй байдал” гэдэг нь судалгааны хүрээнээс хамаарч харилцан адилгүй бүтэцтэй учраас нарийн тодорхойлоход бэрх юм. Английн судлаач Ричард Уллман аюулгүй байдлыг дан ганц цэргийн аюул заналаар хязгаарлах нь бодит байдалтай нийцэхгүй хэмээгээд “Ард иргэдийн амьдралын түвшинг богино хугацаанд бууруулах аюултай нөхцөл байдал үүсэх, эсвэл төрийн болон төрийн бус байгууллагуудын баримтлах бодлого тэдгээрийн хүрээнд авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ мэдэгдэхүйц хязгаарлагдсан нөхцөлд үндэсний аюулгүй байдал алдагдах эрсдэл үүснэ” хэмээн тодорхойлсон байна. Аюулгүй байдлын тухай асуудлыг онолын үүднээс Академич С.Нарангэрэл: “Аюулгүй байдал гэдэг нь тухайн улсад улс төрийн, эдийн засгийн ба нийгэмшлийн тогтвортой байдлыг тогтоон хангах, хуулиудыг чанд сахин биелүүлэх ба эрх зүйн дэг журмыг хангуулах, олон улсын хамтын ажиллагааг хөгжүүлэх үндэс болсон улс төрийн, эдийн засгийн, нийгэмшлийн, цэргийн, экологийн, мэдээллийн ба бусад шинжтэй дотоод ба гадаад шинж чанартай аюул заналхийллээс бие хүн, нийгэм, төрийн амин чухал ашиг сонирхол хамгаалагдсан байдал юм”¹ гэж тодорхойлжээ.

¹ С.Нарангэрэл. “Эрх зүйн толь бичиг”. УБ., 2007. 54 дэх тал

ЦАГДААГИЙН АЛБАН ХААГЧИЙН АЖИЛЛАХ НӨХЦЛИЙН АЮУЛГҮЙ БАЙДЛЫГ ХАНГАХАДАНХААРАХ АСУУДАЛ

З.Даидаваа: ХСИС-ийн Цагдаагийн сургуулийн захирал, докторант, цагдаагийн хурандаа

1990 оны ардчилсан хувьсгалын үрээр бид нийгмийн нэг тогтолцооноос нөгөө тогтолцоонд шилжээд даруй 25 гаруй жилийг ардаа орхисон байна. Социалист тогтолцооны үед аюулгүй байдал гэдгийг зөвхөн цэрэг, арми, батлан хамгаалах хүчин чадалтай холбож ирсэн ба энэ хугацаанд урьд нь мэдэгдэхгүй байсан нийгмийн цоо шинэ харилцаа шууд үүсч таньж мэдэхгүй, заримыг нь хожуу таньж байгаагаас алдаж онож ирсэн.

Монгол Улс ардчилсан Үндсэн хуулиа 1992 онд баталж, түүний үндсэн дээр 1994 онд Улсын Их Хурал 56 дугаар тогтоол гаргаж анхны Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалыг, нийгмийн хөгжил цаг үеийн өөрчлөлттэй уялдан Улсын Их Хурал 2010 онд 48 дугаар тогтоол гаргаж 2 дахь Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалыг тус тус баталсан.

Улсын Их Хурал 2010 онд 48 дугаар тогтоолоор баталсан Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 1.1.1-д: “Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдал гэж Монгол Улсын үндэсний язгуур ашиг сонирхлыг хангах гадаад, дотоод таатай нөхцөл бүрдсэн байхыг хэлнэ”, 1.1.4-т: “Хүний эрх, эрх чөлөө, хууль дээдлэх зарчим, парламентын засаглалд суурилсан, нийгмийн тогтвортой байдлыг хангасан ардчилсан төрийн тогтолцоо нь үндэсний аюулгүй байдлыг хангах баталгаа мөн”², 1.1.5-д: “Монгол Улсын төр, нийгэм, иргэний аюулгүй байдал харилцан уялдаатай хангагдсанаар Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдал баталгаажна” хэмээн тус тус заасан. Харин уг дифинитив хэм хэмжээг агуулгын хувьд ижил боловч хүчин чадлын хувьд дээрдүүлж, Монгол Улсын

үндэсний аюулгүй байдлын тухай хуулийн 3.1-д: “Үндэсний аюулгүй байдал гэж Монгол Улсын үндэсний язгуур ашиг сонирхлыг хангах гадаад, дотоод таатай нөхцөл баталгаатай хангагдсан байдлыг хэлнэ”³ гэжээ.

Дээрх баримт бичгийн 3.3-т: шинээр “Дотоод аюулгүй байдал” гэсэн шинэ хэсэг нэмж “Хүний эрх, эрх чөлөөг хангаж, Үндсэн хуульг байгууллыг баталгааж, хууль дээдлэх ёс, Монгол төрийн залгамж чанар, үндэсний эв нэгдлийг сахин дээдэлж, төрийн удирдлагыг бэхжүүлж, нийгмийн дэг журам, тогтвортой байдлыг хангах нь дотоод аюулгүй байдлын үндэс мөн”⁴ гэж заагаад 3.4 дэх хэсэгт “Хүний аюулгүй байдал” нь “Монгол хүний эрүүл, аюулгүй амьдрах таатай орчин, нөхцлийг бүрдүүлэх, хүнсний аюулгүй байдлыг хангах, амьдрах орчин, орон байрны аюулгүй нөхцөлийг баталгаажуулах, гэмт хэрэг, халдлагын золиос болохоос хамгаалах нь хүний аюулгүй байдлыг хангах үндэс мөн”⁵ гэж тус тус тодорхойлжээ.

Мөн 4 дүгээр зүйлийн 4.2.1 дэх хэсэгт “Үндэсний аюулгүй байдлыг хангах үүргийг ... хууль сахиулах болон тусгай чиг үүрэгтэй байгууллагууд ... гүйцэтгэнэ”⁶ гэж үүрэг болгосон байна.

Энэ хүрээнд үндэсний аюулгүй байдлыг нэг тогтолцоо / систем/ гэж үзвэл “Цагдаагийн байгууллагын аюулгүй байдал” нь түүнийг нэг хэсэг дэд тогтолцоо гэж ойлгож болно. Цагдаагийн байгууллага өөрийн аюулгүй

³ Монгол Улсын Үндэсний байдлын тухай хуулийн 3 дугаар зүйлийн 3.1 дэх

⁴ Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3 дугаар зүйлийн 3.3 дах

⁵ Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3 дугаар зүйлийн 3.4 дэх

⁶ “Монгол Улсын үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ын 4 дүгээр зүйлийн 4.2.1 дэх хэсэгт

² Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал”-ын 1 дүгээр зүйлийн 1.1.4 дэх хэсэг.



байдлыг хэрхэн хангаж байгаа байдлтай үндэсний аюулгүй байдлыг хангах асуудал холбогдоно.

Цагдаагийн байгууллагын аюулгүй байдлын тухай ойлголтыг түүний хуулиар хүлээсэн үүрэгтэй нь холбон үзвэл гэмт хэрэгтэй тэмцэх, нийтийн хэв журам хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах хуулиар хүлээсэн үүргээ нэр төртэй хэрэгжүүлэх гадаад, дотоод орчин бүрдсэн байдлыг “Цагдаагийн байгууллагын аюулгүй байдал” хэмээн тодорхойлж болно.⁷

Цагдаагийн байгууллагын удирдлагаас албаны аюулгүй байдлын асуудалд онцгой анхаарч, анх удаа Цагдаагийн ерөнхий газрын даргын 2010 оны 351 дүгээр тушаалаар /код 113/ Дотоод аюулгүй байдлыг хангах журмыг баталж, аюулгүй байдлыг хангах ерөнхий чиглэлийг тогтоож өгсөн.⁸ Тухайлбал, Хүний нөөцийн аюулгүй байдлыг хангах, албан хаагчийн аюулгүй байдлыг хангах, мэдээллийн аюулгүй байдлыг хангах, санхүү /төсвийн хөрөнгө/-ийн аюулгүй байдлыг хангах, “галт зэвсэг, тусгай хэрэгслийн аюулгүй байдлыг хангах, барилга, байгууламж /объект/-ийн аюулгүй байдлыг хангах тус тус тусгасан байна.

Цагдаагийн байгууллагын аюулгүй байдлын амин чухал зүйл бол цагдаагийн албан хаагчийн аюулгүй байдал юм. Судлаачид өөр өөрийн байр сууринаас цагдаагийн албан хаагчийн аюулгүй байдлыг хувийн аюулгүй байдал, үйл ажиллагааны аюулгүй байдал, цагдаагийн албан хаагчийн ажиллах нөхцлийн аюулгүй байдал зэргээр ангилж үздэг. Энэ бүгдээс үзэхэд, манай улсын хувьд цагдаагийн албан хаагчийн ажиллах нөхцлийн аюулгүй байдал нэн чухал зүйл болж байна.

Монгол Улсын цагдаагийн байгууллагын түүхэн хөгжлийн явцад цагдаагийн албан хаагчийн үйл ажиллагааны эрх зүйн орчныг тасралтгүй шинэчилж, боловсронгуй болгож ирсэн. Цагдаагийн албан хаагч албан үүргээ

гүйцэтгэхэд шаардагдах ажлын байр, зэвсэг, зэвсэглэмж, хувцас, хэрэгсэл, техник, тоног төхөөрөмж, албаны нууцлал зэрэг хангагдсан байдал зэрэг нь цагдаагийн байгууллагын ажиллах нөхцлийн аюулгүй байдалд хамаарна.

Шинэчлэлийн Засгийн газраас хэрэгжүүлж байгаа хууль сахиулах салбарын эрх зүйн шинэчлэлийн хүрээнд 2013 онд Цагдаагийн байгууллагын тухай хуулийг шинэчлэн найруулж, “Цагдаагийн албаны тухай”⁹ хуулийг баталсан бөгөөд тус хуульд цагдаагийн байгууллага, албан хаагчийн албаны галт зэвсэг, тусгай хэрэгсэл, биеийн хүч хэрэглэх талаар дараах байдлаар зохицуулалт хийсэн. Үүнд: Цагдаагийн байгууллага, албан хаагч албан үүргээ гүйцэтгэхдээ хуульд заасан үндэслэл, журмын дагуу биеийн хүч, тусгай хэрэгсэл, галт зэвсэг хэрэглэнэ.¹⁰ Албан хаагч үүрэг гүйцэтгэх үедээ гав, бороохой, цахилгаан гүйдлээр цохигч, нулимс асгаруулагч, амьсгал боогдуулагч, холбооны хэрэгсэл, гар чийдэн, дүрс, дуу бичлэгийн хэрэгсэл зэрэг иж бүрдэл бүхий агсамжаар хангагдах бөгөөд хууль тогтоомжид заасны дагуу хэрэглэнэ.¹¹

Цагдаагийн байгууллага гэмт хэрэгтэй тэмцэх, нийтийн хэв журам хамгаалах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах үүрэг гүйцэтгэх албан хаагчид галт зэвсэг олгох, албан хаагч нь галт зэвсгийг биедээ авч явах эрхтэй¹² гэж тус тус заасан.

Академик С.Нарангэрэл: “Агсамж гэж цэрэг, цагдаагийн албан хаагч бүрийн нэг бүрийн иж бүрэн хувцас, хэрэглэл, зэвсэглэл”-ийг хэлнэ¹³ гэж тодорхойлсон байна.

Цагдаагийн албаны тухай хуулийг цагдаагийн байгууллага, албан хаагч нь үйл ажилагаандаа баримтлан ажиллаж байгаатай холбогдуулан 2010 онд Цагдаагийн ерөнхий газрын дарга, Улсын Ерөнхий прокурортой хамтран “Галт зэвсэг, тусгай хэрэгсэл,

мэх хэрэглэх зааварт хүчингүй болсон бөгөөд улмаар Хууль зүйн сайд, Улсын Ерөнхий прокурорын хамтран баталсан 2014 оны А/126 тоот тушаал”¹⁴-ыг мөрдөн ажиллаж байна. Тус тушаалаар баталсан зааварт цагдаагийн байгууллагын үйл ажиллагаанд ашиглагдах албаны галт зэвсэг, тусгай хэрэгслийн жагсаалт болон тэдгээрийг албан хаагч хэрхэн, ямар аргачлалаар хэрэглэхийг тусгайлан заасан ба Цагдаагийн албаны тухай хуулийг дагаж мөрдөх журмын тухай хуулийн галт зэвсэг, тусгай хэрэгслийн заалтын үзэл баримтлалд нийцүүлсэн байна.

Аюулгүй байдал, хамгаалалтын үйл явцаас хожимдож, хоцрох, анхаарал, болгоомжлол, албаны сонор, сэрэмж алдах нь аюул заналд өртөх эрсдлийн хувь хэмжээг нэмэгдүүлдэг.

Аюулгүй байдлыг бүрдүүлэгч олон талт жижиг бүрэлдэхүүн хэсгүүдийг нэгтгэн зохион байгуулж, нэг тогтолцоонд оруулснаар аюулгүй байдлыг зохих түвшинд нь хангах бололцоо бий болно. Үүнээс үзэхэд, байгууллагын болон албан хаагчийн аюулгүй байдлыг бүрдүүлэгч гол хүчин зүйл нь чадавхи, боломж юм.

Зарим нам, эвсэл, иргэний нийгмийн байгууллага ээлжит сонгуулийн үр дүнг хүлээн зөвшөөрөхгүй байгаагаа илэрхийлсэн 2008 оны 7 дугаар сарын 1-ний үйл явдлыг санах нь зүйтэй. МАХН-ын төв байрны урд зохион байгуулсан жагсаал, цуглаан нь даамжирч нийтийг хамарсан эмх замбараагүй байдлыг бий болгож, энэ үеэр 523 цагдаагийн албан хаагчээрүүл мэндээрээ хохирсон. Тухайн үед хуулийн байгууллагуудын албан хаагчид, удирдах ажилтнуудын ажлын идэвхи санаачлага, мэргэжлийн ур чадвар, дадлага, туршлага дутмаг, ажил хариуцах тодорхойзэнгүй, тулгарсан асуудал бэрхшээлийг шуурхай шийдвэрлэх бололцоогүй байсан нь бодит үнэн. Цагдаагийн албан хаагчийн хүч, хэрэгсэл мөхөсдөж удирдлагын ухаан дутаж, эсэргүүцлийн золиос болсон.

Иргэд цагдаагийн албан хаагчдыг өөрсдийгөө хамгаалж¹⁴ ХЗС-ын 2014.07.10-ын өдөр баталсан “Тусгай хэрэгсэл, биеийн хүч хэрэглэх заавар”

⁷ Цагдаагийн Ерөнхий газар. “Цагдаагийн байгууллагын дотоод хяналт, шалгалт, аюулгүй байдал 2012”. УБ., 2013. 21 дэх тал

⁸ ЦЕГ-ын Дотоод хяналт шалгалт, аюулгүй байдлын хэлтэс. “Аюулгүй байдал 1”. УБ., 2013. 5 дахь тал

⁹ Цагдаагийн албаны тухай хууль. // Төрийн мэдээлэл 2013 №14

¹⁰ Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 33 дугаар зүйлийн 33.6 дах заалт

¹¹ Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.1 дэх заалт

¹² Цагдаагийн албаны тухай хуулийн 28 дугаар зүйлийн 28.3 дах заалт

¹³ С.Нарангэрэл “Эрх зүйн толь бичиг” 2008 он



чадахгүй олноороо гэмтсэн явдлаас улбаалан тэднийг албан үүргээ гүйцэтгэх бие бялдар, сэтгэл зүйн бэлтгэл хангалтгүй гэж үнэлж байна.

Цагдаагийн албан хаагчид гэмт хэрэг, зөрчлийн тухай дуудлага хүлээн авч, хэргийн газарт тэнд ямар аюул отоож байгаа, хэдэн хүн байгааг мэдэхгүй ганцаараа эсвэл хоёулаа очиж байна. Эндээс үзэхэд, цагдаагийн албан хаагчид эрсдэл бүхий нөхцөлд үүрэг гүйцэтгэж байна.

Хөдөө орон нутагт хэсгийн төлөөлөгч, цагдаа нар хуулийн дагуу ажиллах нөхцөл бүрдээгүй, эрх зүйн зөрчил гаргасан, гэмт хэрэг үйлдсэн, согтуурсан, танхайрсан этгээдийг түр саатуулах зориулалтын байргүйгээс албан контортоо, гэртээ саатуулснаас зарим цагдаагийн албан хаагч гэмт хэрэгт холбогдож байна. Энэ нь эрхэлж буй ажил нь гэмт хэрэг, зөрчилд холбогдох нөхцлийг бүрдүүлж байгааг харуулж байна.

Мөн цагдаагийн байгууллагаас 2013 онд үйл ажиллагааны эрх зүйн орчны үнэлгээний чиглэлээр хийсэн судалгаанд оролцсон 4874 албан хаагчдын санал асуулгын дүнгээс үзэхэд, цагдаагийн албан хаагчийн ажиллах нөхцөл, ажлын байрны нөхцөл хангалтгүй гэсэн дүгнэлт гарчээ.

Энэ нь 1960 оноос 59 цагдаагийн албан хаагчид үүргээ гүйцэтгэж яваад амь насаа алдсан, сүүлийн 3 жилд халдлагад өртөж хохирсон 894 үйлдэл бүртгэгдсэний 641 буюу 71 хувьд нь захиргааны арга хэмжээ авч, 253 үйлдэл эрүүгийн хэрэг үүсгэн шалгасан байна. Энэхугацаанд халдлагад өртөж хохирсон 894 цагдаагийн албан хаагчийн 451 буюу 43.5 хувь нь офицер, 506 буюу 56.5 хувь цагдаагийн ахлагч бүрэлдэхүүн байгаа бөгөөд тэдний 49.8 хувь нийслэлд үйл ажиллагаа явуулдаг цагдаагийн газар, хэлтсүүдийн албан хаагч, 50.2 хувь нь орон нутгийн цагдаагийн байгууллагын албан хаагчид байжээ.

Цагдаагийн алба хаагчдаас 34 нэр төрлийн техник, хэрэгслийн хангалтын талаарсудалгаа авахад судалгаанд оролцогчдын 30 хүрэхгүй хувь нь хангагдсан, 50% нь техник, хэрэгсэл огт байхгүй, 10% нь хангалт хийгдээгүй гэснээс үзэхэд, цагдаагийн байгууллагын өдөр тутмын үйл ажиллагаанд

хэрэглэгддэг техник, хэрэгслийн хүрэлцээг хангалтгүй байна.

Албан хаагчид нэг бүрийн тусгай хэрэгслээс гав, бороохой, гар чийдэнгээр 70 орчим хувь нь хангагдсан байх ба техник, уналгын хэрэгслийн хангамжийн тухайд туйлын хангалтгүй буюу 20-40 хувь байгаа бол компьютер, мэдээллийн техникийн хангамжийн тухайд компьютер, принтер зэрэг оффисийн техник хэрэгсэл 60-70 хувийн хангамжтай байх боловч бусад мэдээллийн хэрэгслийн хангамж 45-аас доош хувьтай байна.¹⁵

Эндээс үзэхэд, “Цагдаагийн албан хаагчийн аюулгүй байдал гэдэг нь гэмт хэрэгтэй тэмцэх, нийтийн хэв журмыг сахиулах, олон нийтийн аюулгүй байдлыг хангах цагдаагийн байгууллагын хуулиар хүлээсэн үндсэн чиг үүргийг хэрэгжүүлэх албан үүргээ биелүүлэхтэй холбогдуулан болзошгүй эрсдэл, хууль бус үйлдэл, үйл ажиллагаанаас цагдаагийн алба хаагч түүний гэр бүлийн гишүүд хамгаалагдсан болон албан үүргээ биелүүлэх баталгаа, ажиллах нөхцөлөөр хангагдсан байдлыг ойлгож болохоор байна.

Иймд цагдаагийн албан хаагчдын аюулгүй байдал нь нэн түрүүнд албан хаагчийн ёс зүй, сахилга хариуцлага, мэргэжлийн ур чадвар, сэтгэл зүй, албан болон хувийн бэлтгэл, үйл ажиллагааны хувьд эрх зүйн зохицуулалтаар хамгаалагдсан, үүрэг гүйцэтгэх, ажиллах нөхцлөөр бүрэн хангагдсан байдал зэргээс шалтгаалан албан хаагчийн аюулгүй байдал хангагдахаар байна.

Мөн цагдаагийн албан хаагчгүйгээр цагдаагийн байгууллага нийгмийн өмнө хүлээсэн чиг үүрэг, зорилго, үйл ажиллагаагаа хэрэгжүүлэх боломжгүй. Иймд цагдаагийн албан хаагч, түүний эрх зүйн байдлыг тодорхойлж, ажиллах нөхцлийн аюулгүй байдлыг хангах асуудал нь цагдаагийн байгууллагын төдийгүй төрөөс анхаарах гол асуудлын нэг болж байна.

Цагдаагийн албан хаагчийн аюулгүй байдлын ойлголтыг

¹⁵ Монгол Улсын Хууль зүйн яам, Хууль сахиулах их сургууль, Цагдаагийн ерөнхий газар. “Цагдаагийн алба хаагчийн ёс зүй, үйл ажиллагааны орчин, түүний шинэчлэл” сэдэвт судалгааны тайлан. УБ., 2013. 37дахь тал

Монгол Улсын Төрийн албаны тухай хуулийн 27.1.4-т “Албан үүргээ гүйцэтгэж байгаагай нь холбогдуулан хүчирхийлэх, заналхийлэх, доромжлох, гүтгэх болон бусад хууль бус үйлдэл, үйл ажиллагаанаас төрийн албан хаагч, түүний гэр бүлийн гишүүн нь тухайн төрийн албан хаагчийн ажиллаж байгаа төрийн байгууллагаар хамгаалуулах” хэмээн заасан нь албан хаагчийн аюулгүй байдлыг хангахад учир дутагдалтай байна.

Иймд Цагдаагийн албан хаагчийн аюулгүй байдлын ойлголтыг өргөн хүрээтэй хуульчлах нь зүйтэй.

Судалгааны үр дүндээ үндэслэн дараах саналыг дэвшүүлж байна:

1. Цагдаагийн албан хаагчийн аюулгүй байдлыг хангахад төрийн зүгээс онцгойлон анхаарах, албан хаагчдын зэвсэг, тусгай хэрэгсэл, уналгын хангалтыг цаг тухай бүр хийх,

2. Цагдаагийн байгууллагын барилга байгууламж, албан хаагчийн ажлын байр, зэвсэг, тусгай хэрэгсэлд тавигдах стандартыг баталж, мөрдүүлэх,

3. Цагдаагийн албаны тухай хуулийн хэрэгжилтийг хангахтай холбоотойгоор цагдаагийн байгууллагаас албан хаагчийн үйл ажиллагааны стандартыг шинэ хуульд нийцүүлэн өөрчлөх,

4. Цагдаагийн албаны тухай хуульд цагдаагийн албан хаагч гэж хэн байхыг тодорхойлсон хэм хэмжээ байхгүй байгаа нь албан хаагчийн эрх зүйн байдлыг тодорхойлох, аюулгүй байдлыг хангах зэрэг олон талт харилцаанд нэгдмэл бус байдал бий болгох талтайг харгалзан түүнийг нэмэлтээр оруулах,

5. Албан үүргээ гүйцэтгэж яваад амь нас нь хохирсон, хөдөлмөрийн чадвараа алдсан, албан хаагчдад олгох тэтгэвэр, тэтгэмжийн хэмжээг нэмэгдүүлэх,

6. Албан хаагчдын албан үүрэг гүйцэтгэх бие бялдар, сэтгэл зүйн бэлтгэлийг хангах чиглэлд анхаарч, чадамжид суурилсан давтан мэргэшүүлэх зорилтод сургалтад албан хаагчдыг тогтмол хамруулах,

7. Цагдаагийн байгууллагын албан хаагчдын албаны нууцлалын хадгалалт, хамгаалалтыг сайжруулах зэрэг болно.

